

OĞLUNUZA NASIL İŞ BULACAKSINIZ?

Yol-İş Dergisi, Ocak 2003

Yıldırım Koç

Oğlunuz okulu bitirdi, askerliğini de yaptı. Nişanlı, evlenecek. Peki, iş bulabildi mi? Yoksa, evlendirip yanınıza alıp, siz bakmaya devam mı edeceksiniz?

Kızınız evlenecek; ama evlendikten sonra da çalışmaktan yana. Evde oturmak, annesi gibi ev kadını olmak istemiyor. Çalışmak hem gelir getiriyor, hem de insan çok sayıda arkadaş ediniyor. Çalışan kadın, daha geniş bir dünya görüşüne sahip oluyor. Kızınız çalışmak istiyor; ama aylardır gazetelerin ilan sayfalarını taramasına rağmen uygun bir iş bulamadı. Kaç defa da sizden yardım istedi. Kızınıza bir iş bulabildiniz mi?

Ne yapacaksınız? Ne yaptınız? Ne yapıyoruz?

Böyle durumlarda, etkili ve yetkili yerlerde bulunan akrabalar, dostlar ve nihayet tanıdıklar gündeme geliyor. Eskiden olsa işler kolaydı. Bir bakana veya milletvekiline ulaşabilirdiniz, çocuğunuz için kamu kesiminde iş olanakları bulunurdu. Ama artık o kapı büyük ölçüde kapandı. Kamu kesimine adam almıyorlar. IMF'ye verilen niyet mektuplarını okumadıysanız da, gazetelerde bunlara ilişkin haber görmüş, televizyonlarda açıklamaları dinlemiştinizdir. Kamu kesiminden adam atılıyor, atılacak.

Özel sektöre gidin, o zaman.

Ama özel sektörde de adam alınmıyor. Tam tersine, işyerleri küçülüyor, işyerleri kapanıyor, binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce işçi işini kaybediyor, işsizler ordusuna katılıyor.

Daha düşük ücreti, daha kötü çalışma koşullarını kabullenin. Sendikadan ayrılarak işinizi korumaya çalışın.

Bu bile işe yaramıyor. İşverenle konuşuyorsunuz. Çoğu zaman ona hak bile verebiliyorsunuz. Size, Avrupa'dan gelen mallarla rekabet edemediğinden, stokların yığıldığından, kredilerini geriye ödeyemediğinden söz ediyor. İnanıyorsunuz; çünkü söyledikleri büyük ölçüde doğru.

Bu iş nereye kadar gidecek?

Diğer taraftan, mevcut işsizler iş bulamazken, iş arayanların sayısı sürekli olarak artıyor.

Yıllardır tarıma verilen destek azaltılıyor. Toprak ve hayvancılık artık köylüyü besleyemiyor. Diğer taraftan, köylünün ihtiyaçları artıyor. 40 yıl önce evinde buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi olmayan köylünün para ihtiyacı çok daha azdı. Buna karşılık önemli bir devlet desteği vardı.

Şimdi ise herşey değişti. Köylünün ihtiyaçları arttı. Artık bırakın evindeki telefonu, cep telefonu bile istiyor. Davarı otlatan çoban, cep telefonuyla rahat ediyor, kendisini güvende hissediyor. Buzdolabı, televizyonu olmayan eve kızlar gelin olarak gitmiyor. Buna karşılık, devletin tarıma verdiği destek iyice azaldı. Gübre, mazot, tarım ilacı, tohum daha pahalı. Kredi faizleri daha yüksek. Ürettiğin ürün para etmiyor. Buğday ektikçe, zarar ediyorsun. Nohutu, buğdayı başka ülkelerden getiriyorlar. Meyve sebze cenneti Anadolu'ya başka ülkelerden karpuz, elma, üzüm geliyor. İhtiyacı artan, geliri azalan köylü, toprağını terketmeye zorlanıyor. Toprak doyurmayınca, ekmeğini şehirde aramaya başlıyor ve şehirdeki işsizler ordusuna katılıyor.

Şeker Kanunu çıkarken sesini çıkarmadın, değil mi? Seni ilgilendirmiyor zannediyordun. Peki, şeker fabrikaları özelleştirilince, şeker pancarı üreticileri perişan olunca, kentlere göçünce, bir iş söz konusu olduğunda senin çocuklarının yanı sıra kaç kişinin daha iş için başvuracağını düşündün mü?

Tekel'i özelleştirme konusunda IMF'ye, yani ulusötesi sermayeye söz verdiler. Sana ne Tekel'den. Sesini çıkarma. Sonra Türkiye tütün piyasasını Amerika'nın elindeki tütün fazlaları doldursun; bizim tütün üreticisi de ürettiğini satamasın. Yüzbinlerce tütün üreticisi açlığa mahkum edilsin; büyük bir çaresizlik içinde karın tokluğuna iş arasin.

Esnaf ve sanatkar büyük sıkıntı içinde. Büyük sermaye ticarete girdi. Artık bakkalın veresiye defteri de bakkal için avantaj olmaktan çıktı. Büyük markete gidiyorsunuz. Alışverişinizi rahatça yapıyorsunuz. Malı istediğiniz gibi seçiyorsunuz. Size karışan, araya çürükleri de sokuşturmaya çalışan bir manav yok. Görünüşte son derece özgürsünüz. Kasaya gittiğinizde de, bankaların bol bol dağıttığı kredi kartlarından birini gösterip, çıkıp gidiyorsunuz.

İşin acısı ay sonunda çıkıyor; ama ihtiyaçlarınızı bakkaldan alıp, veresiye defterine yazdırmanın bir avantajı kalmadı. Ayrıca, büyük marketler genellikle daha ucuz. Hele dönem dönem çeşitli malları ucuzlatan kampanyalar düzenliyorlar. İş böyle olunca, mahalledeki bakkal amcanın yerini süpermarket alıyor. Bakkal amca, dayanabildiği kadar dayanıyor, sonra işini tasfiye ediyor.

Herbirimizin mahallesinde son birkaç yıl içinde kaç tane bakkalın, manavın, kasabın kapandığını, kaçının kaç defa el değiştirdiğini bir düşünün.

Dükkanını yaşatamayan esnaf ve sanatkar da, topraktan koparılıp atılan köylü gibi, işsizler ordusuna katılıyor.

Bir de okulu bitirip çalışma hayatına atılmak isteyenlerin karşılaştıkları sorunlar var.

Ben 1950'li yılları hatırlayabiliyorum. Lise mezunları kolayca iş bulurdu. Üniversite mezunları kapışılırdı. Üniversiteyi bitirmek, iyi bir iş bulabilmek için yeterliydi. Hele hele ünlü üniversitelerin mezunları kapışılırdı.

Şimdi, tarihimizde ilk kez, üniversite mezunları yaygın bir biçimde işsiz. En iyi üniversitelerin mezunları bile kolay kolay iş bulamıyor. Annesi babası geçimini sağlayabilirse, bu gençler yüksekisans yapmaya çalışıyorlar. Bir bölümü de, askere gidip, o görevi aradan çıkartmaya çalışıyor.

Bu ara belki çoğunuzun gözünden kaçtı. Meclis'te bekleyen bazı yasalar var. Bu yasalarla, Türkiye'de yabancıların çalışmalarının önündeki engeller de kaldırılıyor. Böylece, Fransa'nın işsizi gelecek Türkiye'de kolayca çalışacak; ama bize Avrupa'nın yolu hala kapalı tutulacak.

Bizdeki yabancı hayranlığını hatırlayın. Almanya'da tutunamayan, oranın ortamında iş bulamayan Hans, kalkacak Türkiye'ye gelecek; burada, "aman da aman, Hans gelmiş, öncelikle onu alalım; o Alman'dır; bu işleri bizden iyi bilir; ayrıca bizim şirketin Almanya ile ilişkilerinin gelişmesinde de yardımcı olur," denecek. Bizim Ahmet dışarı, Hans içeri olacak.

İşsizlik bugün çok. Yarın, hiç kuşkunuz olmasın, bugünleri de arayacağız.

Siz bugün iş sahibisiniz. Peki, 50 ve daha yukarı yaşlarda olup da emekliliği hak etmiş olanların işten çıkarılması konusunda 15 Mart 2003'ten önce bir uygulama başlatılırsa, ne yapacaksınız?

Bu yaştan sonra bu ücretle bir iş bulabileceğinizi hayal edebiliyor musunuz? Tecrübeniz tabii ki çok önemli. Ama on yıl önceki gücünüz kuvvetiniz, dikkatiniz, hızınız var mı? Sizin yaptığınız işi sizden çok daha düşük ücretle yapmaya hazır kaç kişinin olduğunun farkında mısınız?

İş yok. Bırakın yeni iş olanaklarının ortaya çıkmasını, mevcut iş olanakları bile sürekli olarak azalıyor.

Halbuki, en temel ihtiyaçlarımızı karşılayabilmek için, namerde muhtaç olmamak için, kahve köşelerinde işe yaramaz adam olmaktan çıkıp üretebilmek, kendimizi geliştirebilmek için işe ihtiyacımız var. Bizim var, çocuklarımızın var, yakınlarımızın var.

Ne yapacağız?

Önce artık anlamamız gereken gerçek şu: Tek tek kişiler olarak etkili ve yetkili bazı kişilerin kapılarını çalarak, kendimiz ve çocuklarımız için iş bulabilme dönemi kapandı. Deniz bitti. İktidardaki siyasi partinin seçim kampanyasında çalışmış, parti için büyük fedakarlıklarda bulunmuş olsanız bile, çok az sayıdaki insanın dışında kimseye iş kapısı yok.

İşsizlik sorununu kökten çözmediğimiz sürece, bireysel çözüm arayışları başarısızlığa mahkum.

Ne yapacağız?

Burada da örgütlü mücadele. Ancak bu kez işimiz daha zor. Türkiye’de işsizlerin örgütlenme geleneği yok. İşsiz kalan sendika üyelerinin büyük çoğunluğu sendikalarından bile kopuyor.

O zaman, mevcut demokratik kitle örgütlerinin işsizlikle mücadele konusunda politikalar üretmeleri ve bunu topluma kabul ettirmeleri son derece önemli.

Ne yapılmalı?

Köylüye köyünde insanca yaşama olanakları sağlayamazsak, tarımda üretkenliği ve üretimi artıramazsak, tarıma destek veremezsek, kırsal bölgelerde tarım dışı sektörlerin gelişmesini sağlayamazsak, kimse köylüyü yerinde tutamaz. Osmanlı döneminde İstanbul’a giriş dönem dönem izne bağlanmıştı. Günümüzde böyle bir yasaklama uygulanamaz.

Ama IMF ve Dünya Bankası, tarıma verilecek desteklerin kaldırılmasını, yalnızca doğrudan gelir desteği adıyla bir paranın verilmesini, diğer tüm desteklerin sona erdirilmesini istiyor.

O zaman, IMF’ye ve Dünya Bankası’na karşı çıkmadan işsizlik önlenmez. IMF ve Dünya Bankası dediğimiz kurumlar da esasında süper güçlerdir, ulusötesi sermayedir. Onlara karşı çıkmadan, işsizlik önlenmez. Boşuna hayal kurmayın.

İşsizliği artıran bir başka neden, gümrük birliği. Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Avrupa Birliği ülkelerinden gelen mallardan gümrük vergisini kaldırdı. Avrupa’nın satılmayan tabakları Türkiye’ye geliyor; “ünlü Fransız malları bunlar” diye satılıyor veya gazetelerin ekinde promosyon olarak veriliyor. Böylece gelen her koli tabak, bir Türk işçisinin işten çıkarılmasına neden oluyor. İthalat patladı. Avrupa’dan sürekli mal alıyoruz; ama Avrupa’ya sattığımız mal artmıyor. O zaman da alın size işsizlik. Bugün işverenler ve iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi’nin bakanları bile gümrük birliği ilişkisinin gözden geçirilmesinin gereğinden söz ediyorlar.

Özel sektör yatırım yapmıyor. Niçin? Çünkü yatırım yapıp uğraşmak yerine, devlete borç vermek çok daha kolay ve karlı. Sermaye için önemli olan, karının güvenli bir biçimde en üst

noktaya çıkarılmasıdır. Devlete borç veren parasını mutlaka karlı bir biçimde geri alıyor. Fabrika kuranın böyle bir garantisi yok. İşler ters gidebilir. Kriz gelebilir. İşçiyle uğraşırınız. Ama devlete borç verdiysen, böyle sıkıntılar yok. O zaman niçin fabrikayla, işçiyle, ürettiğim malı satmakla, malı satıp paramı tahsil etmekle uğraşayım ki. Yatırım yapmam. İş olanağı yaratmam.

Özel sektör, Bulgaristan'a, Romanya'ya kaçıyor. Niçin? Oralarda ücretler çok düşük. Bulgaristan'da ayda 60-70 dolara iyi bir işçi çalıştırabilirsin. Peki, ne yapacağız? Sermayedarlar Bulgaristan'a kaçmasın diye ücretleri bu seviyeye mi indireceğiz? Buna razı mısınız? Yoksa, başka yollar mı arayacağız.

Devlet yeniden yatırım yapsın, diyebilirsiniz. Nasıl yapacak? 2002 yılının ilk 11 aylık döneminde 54 katrilyon lira vergi toplandı, 47 katrilyon lira faiz ödendi. Nereden para bulunacak da, fabrika açılacak, iş olanağı yaratılacak? Tam tersi yapılıyor. Özelleştirilen işletmelerden sürekli olarak işçi atılıyor.

15 bin kilometre duble yol yapımıyla işsizlik sorununu çözebilecek miyiz? Hiç sanmıyorum. 15 bin kilometre duble yolun maliyetini bir hesaplayın, bakalım. Devletin elinde o kadar para var mı?

Peki, konut sektörünü canlandırarak işsizlik sorununu çözemeyiz mi? Yine, hiç sanmıyorum. Bugün Türkiye'de konut açığı yok ki, konut fazlası oluşmak üzere. Büyük kentleri dolaşın. Her taraf kiralık ev dolu. Gelirleri azalan insanlarımız, annelerinin babalarının yanına yerleşiyor. Son bir iki yıldır kiralarda önemli bir artış bile yok. Bazı bölgelerde, ev boş kalsın ve kalorifer masrafları ev sahibine yüklenmesin diye çok düşük kirayla ev bulabilirsiniz.

İşler ne yazık ki kötü; daha da kötüleşecek; çok kötü olacak.

Devlete sahip çıkmadan, kamu kurum ve kuruluşlarını geliştirmeden, sermayedardan ve rantiyeden vergi almadan, sermayenin serbestçe yurtdışına gitmesine kısıtlamalar getirmeden, gümrük birliği ilişkisini gözden geçirmeden, yerli malı kullanma alışkanlığını yeniden kazanmadan, eğitim öğretimde geleceğin ihtiyaçlarına göre planlama yapmadan, bunlara ek olarak birçok önlemi düşünmeden ve uygulamadan, işsizlik sorunu çözüme kavuşmaz.

Özelleştirmeyi savunacaksınız, Türkiye'nin üretken gücü tahrip edilirken, fabrikalarımız kapatılırken yan gelip yatacağsın, sonra işsizlikten şikayet edeceksin.

Tarıma verilen destek kaldırılırken sesin çıkmayacak, Tekel çökertilirken hangi futbolcunun ne kadar para aldığını, hangi şarkıcının kaçınıcı sevgilisi olduğunu izleyeceksin, sonra çocuğun iş bulamadı diye sızlanacaksın.

Yabancı mallarına hayran olacaksın; sonra ithalat nedeniyle kapanan bir fabrikadan çıkarılan kardeşinle birlikte şikayet edeceksin.

Türkiye'nin dört bir tarafındaki emekçiler, iş için, aş için, bağımsızlık için mücadele edecekler; sen kahve köşesinde taş oynayacaksın ve iş bulamadığın için kaderinden yakınacaksın.

İşsizlik sorununu kimse bizim için çözmeyecek. Çözüm kendi ellerimizdedir. Çocuğunuza iş bulabilmenin yolu, Türkiye'nin temel sorunlarıyla uğraşmaktan, "iş başa düştü" demekten geçmektedir. İnanın, bunu dediğimiz an, birçok sorunu çözebilecek gücümüz mevcut.